

سه سال در دربار ایران

خاطرات دکتر فووریه

(پزشک ویژه ناصرالدین شاه قاجار)

ترجمه: عباس اقبال آشتیانی

سرشناسه: عنوان و نام پدیدآور:	دکتر فووریه سه سال در دربار ایران: خاطرات دکتر فووریه (پزشک ویژه ناصرالدین شاه قاجار) / نویسنده: دکتر فووریه؛ مترجم: عباس اقبال آشتیانی تهران: پر، ۱۳۹۴. ص ۴۰۰ 978-964-8007-99-2 فیبا.
مشخصات نشر: مشخصات ظاهری: شابک:	
وضعیت فهرست‌نویسی: یادداشت: عنوان دیگر:	عنوان اصلی: <i>Trois ans a'la cour perse</i> . خاطرات دکتر فووریه (پزشک ویژه ناصرالدین شاه قاجار) ناصرالدین قاجار، شاه ایران، ۱۲۴۷ - ۱۳۱۳ق. فووریه، ژوآنس، ۱۸۴۲-۱۸۹۵م. <i>Fauvriert, Joannes</i> ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق. ایران -- دربار و درباریان ایران -- سیر و سیاحت -- قرن ۱۳ق. اقبال آشتیانی، عباس، ۱۲۷۵ - ۱۳۳۴، مترجم DSR ۱۳۹۴۱۳۷۰ ۹س ۹ف / ۰۷۴۵۰۹۲/۹۵۵ ۴۱۶۱۵۲۵
موضوع:	موضوع:
موضوع:	موضوع:
موضوع:	موضوع:
موضوع:	موضوع:
شناسه افزوده:	شناسه افزوده:
رده بندی کنگره:	رده بندی کنگره:
رده بندی دیویی:	رده بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:	شماره کتابشناسی ملی:

انتشارات پیر

- نام کتاب: سه سال در دربار ایران
- نویسنده: دکتر فووریه
- مترجم: عباس اقبال آشتیانی
- صفحه آرایی: منیر علیزاده
- نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵
- تیراژ: ۵۰۰ نسخه
- قیمت: ۲۰,۰۰۰ تومان
- شابک: ۹۹-۲-۹۹-۸۰۰۷-۹۶۴-۹۷۸
- ISBN: 978-964-8007-99-2

آدرس: خ لبافی نژاد، بین خ دانشگاه و فخررازی، پلاک ۱۷۴ واحد ۳

تلفن: ۶۶۴۶۶۳۶۰ - ۶۶۴۶۶۹۶۵ - ۶۶۴۶۶۹۶۵ - ۰۹۱۲۳۰۲۵۲۰۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵.....	مقدمه‌ی ترجمه
۷.....	متن قرارداد رژی
۱۳.....	مقدمه‌ی مؤلف
۱۵.....	فصل اول
	از فرانسه تا ایران (به همراهی اعلی‌مضرت ناصرالدین شاه)
۵۹.....	فصل دوم
	در ایران (آذربایجان و عراق عجم)
۱۲۹.....	فصل سوم
	تهران، ارک و عمارات آن (وضع شهر)

فصل چهارم ۲۰۱

قصور بیلاقی و شکارگاه‌های شاهانه البرز و مازندران

فصل پنجم ۲۷۷

امتیاز دخانیات (هیجان مردم و اغتشاشات)

فصل ششم ۳۱۷

مسافرت به فراهان (وبای عام)

فصل هفتم ۳۷۵

مراجعت به فرانسه (گیلان از رشت به بندر ماسی)

مقدمه‌ی ترجمه

کتاب شیرینی که ترجمه آن از نظر خوانندگان محترم می‌گذرد و حاوی بسی مطالب تاریخی راجع به اواخر سلطنت ناصرالدین شاه است به‌توسط یک تن طبیب فرانسوی که شاهد عینی بسیاری از وقایع بوده به‌رشته تحریر در آمده است. در این ترجمه کمال احتیاط و دقت به‌خرج داده شده است تا هیچ نکته آن از قلم نیفتد و در ادای مقصود مؤلف اصلی اخلاقی روی ندهد.

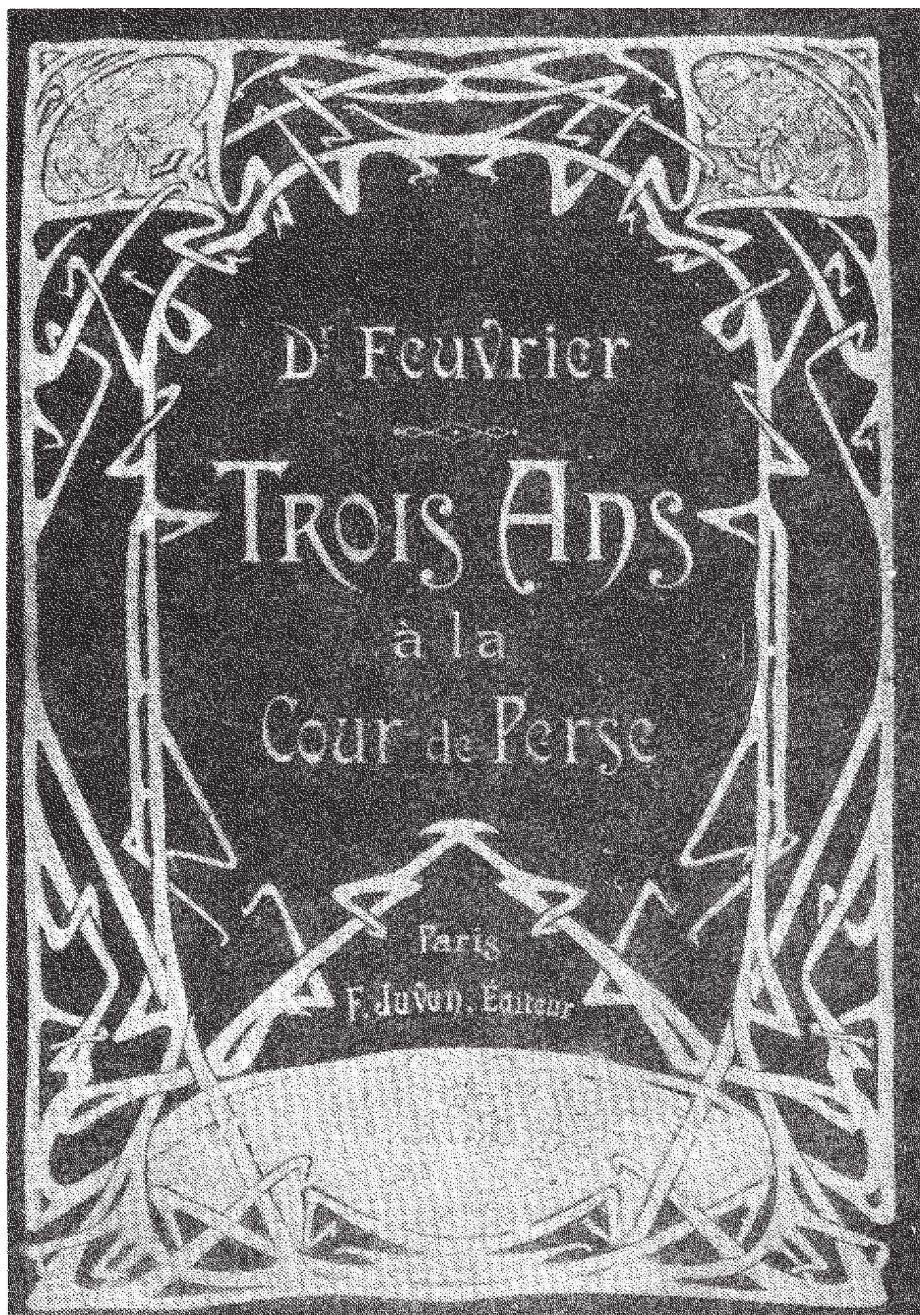
البته بعضی از معلومات و اطلاعات این مؤلف با وجود نهایت سعی که در جمع‌آوری مطالب صحیح به‌خرج داده خالی از اشتباه و مسامحه نیست. ما هر جا که به‌نکته‌ای از این قبیل برخوردیم به عدم صحت آن اشاره کرده‌ایم.

در ترجمه کتاب «سه سال در دربار ایران» ما هیچ قصد و غرضی جز کمک به‌روشن شدن تاریخ ایران نداشته‌ایم. اگر احیانا قسمتی از اطلاعات و حکمیتهای مؤلف اصلی کتاب پسند بعضی از خوانندگان نیفتد یا آنها را به‌عقیده خود صحیح نیابد بحثی بر ما نیست.

با این حال اگر کسی در این باب‌هانظریاتی داشته باشد به شرط آنکه آن نظریات با مدارک و اسنادی همراه باشد ما باز هم برای خدمت به‌روشن شدن تاریخ ایران در قرن اخیر آنها را با کمال امتنان می‌پذیریم و در مجله یادگار یا جائی دیگر منتشر می‌نمائیم.

اسفند ماه ۱۳۲۵

عباس اقبال

روی جلد کتاب سه سال در دربار ایران چاپ ۱۹۰۶ پاریس ۶۶

متن قرارداد رژی

صورت فرمان امتیاز نامه تنباکو و تنن منو پل خرید و فروش و ساختن از داخل و خارج کل تنن و تنباکویی که در ممالک محروسه به عمل آورده می شود تا انقضای مدت پنجاه سال از تاریخ این امضاء این انحصار نامه به «ماژور تالبوت» و به شرکاء خودشان مشروط به شرایط ذیل مرحمت و واگذار فرمودیم.

فصل ۱- صاحبان این امتیاز نامه همه ساله مبلغ پانزده هزار لیره انگلیسی به خزانه عامره اعلی کارسازی خواهند نمود اعم از اینکه از این کار نفع ببرند یا ضرر این پول هر ساله در پنج ماه از سال گذشته پرداخت می شود.

فصل ۲- فقط محض تعیین از تنباکو و تننی که در ممالک محروسه به عمل آورده می شود صاحبان این امتیاز ثبت از زراعی که می خواهد فرمود که زارعین تنباکو و تنن را مجبور به دادن ثبت نمایند و اذن و اجازه نامچه از برای فروش و معامله و غیره تنن و تنباکو و سیگار و سیگارت و انفیه و غیره حق خالص صاحبان این امتیاز است و احدی جز صاحبان امتیاز نامه حق صدور و اجازه نامه جات مزبوره ندارند و نخواهند داشت اصناف تنن و تنباکو فروش که مشغول این حرفه اند در کسب و معاملات داخله خود برقرار خواهند بود مشروط به داشتن اجازه نامه که دارنده امتیاز خواهد داد.

فصل ۳- بعد از وضع جمیع مخارج متعلق به این عمل و تقسیم صد و پنج سرمایه خودشان بین صاحبان این امتیاز یک ربع منافع باقی مانده سال به سال تسلیم خزانه عامره اعلی خواهند نمود و دولت ایران حق واریسی به دفاتر هر ساله آنها خواهد داشت.

فصل ۴- جمیع اسباب کارخانه و ملزومات این کار که صاحبان این امتیاز داخل

ممالک محروسه می‌آورند از جمیع عوارضات گمرکی و غیره آزاد خواهد بود.
فصل ۵- حمل و نقل تنن و تنباکو در ممالک محروسه بلااجازه صاحبان این امتیاز ممنوع است مگر آنچه که مسافری برای استعمال یومیه خودشان همراه داشته باشند.

فصل ۶- صاحبان این امتیاز باید جمیع تنن و تنباکویی که در ممالک محروسه به عمل آورده می‌شود ابتیاع در عوض آن نقد کارسازی نمایند تا آن درجه که قابل استعمال باشد باید تمام تنباکو و غیرها که فعلاً موجود است ابتیاع نمایند قیمت که باید به عمل آورنده یا مالک داده شود دوستانه بین عمل آورنده یا مالک صاحبان این امتیاز قرار خواهد شد ولی در صورت عدم رضایت طرفین به حکمیت مرضی الطرفین رجوع خواهد شد و حکم قطعی مجری خواهد شد.

فصل ۷- دولت علیه متقبل می‌شود که به هیچ‌وجه علاوه و اضافه بر مالیات و عوارضات و رسوم گمرک حالیه درباره تنن و تنباکو و سیگار و سیگارت و انفیه تا مدت پنجاه سال از تاریخ امضای این امتیازنامه نمایند همچنین دارنده امتیاز و شرکای او متعهدند که تمام رسوماتی که عمل از تنباکو عاید دولت ایران می‌شود کماکان عاید گردد.

فصل ۸- هر کس یا کسانی که بخواهند از این فصل گریزی اختیار نمایند در مورد سیاسات و مجازات دولت خواهند شد و هر کس یا کسانی که در پیش آنها خفیة تنباکو و تنن و غیره به جهت فروش این معامله پیدا شود نیز به جریمه و سیاست سخت دولت گرفتار خواهد شد، دولت علیه حمایت و تقویت صریح هر چه تمامتر خود را درباره جمیع عمال صاحبان این امتیاز مرعی خواهند نمود و صاحبان این امتیاز تعهد می‌نمایند که به هیچ‌وجه از حقوق خود موافق این امتیازنامه تجاوز نمایند.

فصل ۹- صاحبان این امتیاز مختار خواهند بود تمام حقوق یا امتیازات و یا تعهدات و غیره خود را به هر کس یا کسانی که میل دارند منتقل نمایند ولی قبل از وقت به اولیای دولت اطلاع خواهند داد.

فصل ۱۰- عمل آورنده یا مالک، تنن و تنباکوی خود را حاصل نمود باید خود به نزدیکترین وکیل صاحبان این امتیاز اطلاع بدهد که حاصل ایشان به چه مقدار

است تا اینکه صاحبان این امتیازنامه بتوانند تعهدات مقرر فوق را در فصل ششم به موقع اجرا بگذارند و آن را به زودی ایتباع نمایند.

فصل ۱۱- صاحبان این امتیاز حق نخواهند داشت اراضی ایتباع نمایند مگر به اندازه لزوم اجرای این امتیازنامه به جهت انبار و مورد لزوم آن.

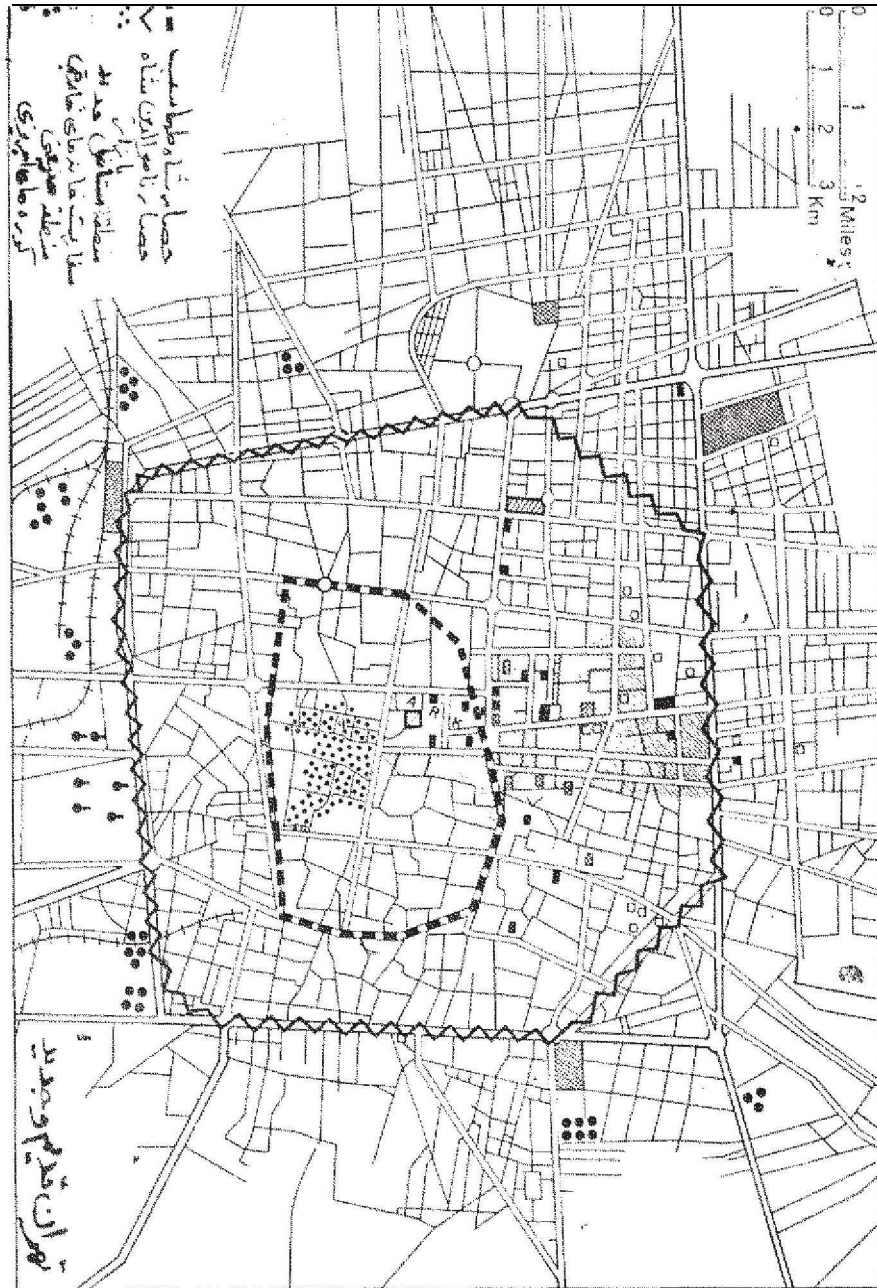
فصل ۱۲- زارعین برحسب تفصیل مشروطات که از جانب صاحبان این امتیاز به همراهی دولت مقرر می‌شود و محق می‌شود که به اندازه (فی) برای حاصل خودپیشگی به آنها داده شود.

فصل ۱۳- اگر از تاریخ امضای این امتیازنامه تا انقضای مدت یکسال کمپانی اجزای آن تشکیل نشود و شروع به کار نشود این امتیازنامه از درجه اعتبار ساقط و باطل خواهد شد مگر اینکه جنگ یا امثال آن که مانع تشکیل کمپانی باشد واقع شود.

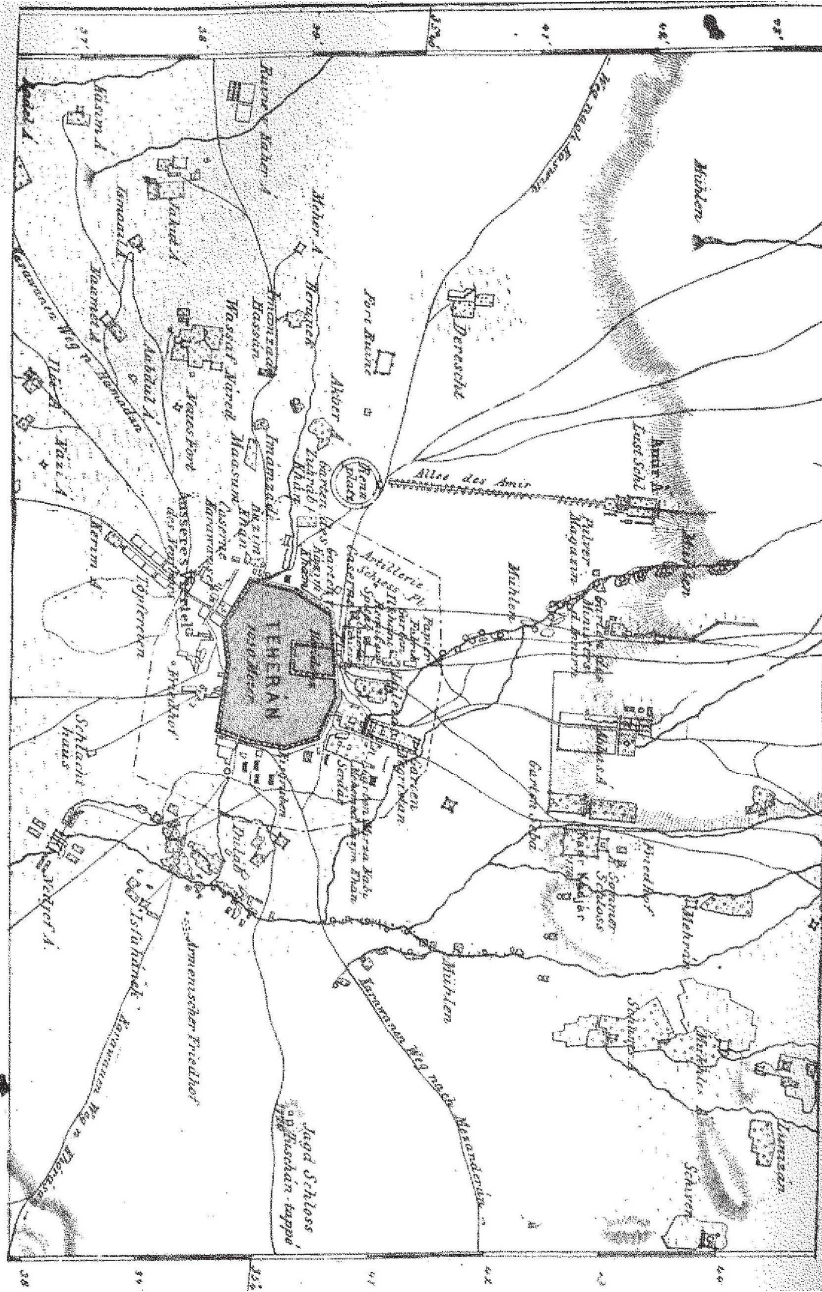
فصل ۱۴- در صورت وقوع اختلاف مابین دولت علیه ایران و صاحبان امتیاز آن اختلاف رجوع به حکمت مرضی الطرفین خواهد شد و در صورت عدم امکان رضایت طرفین حکم اختلاف را رجوع به حکمیت قطعی حکمی به تعیین یکی از نمایندگان دولت اتازونی یا آلمان یا اطیش مقیم تهران خواهد شد.

فصل ۱۵- این امتیازنامه به دو نسخه ما بین دولت علیه ایران و «ماژور تالبوت» به امضای اعلیحضرت همایون شاهنشاهی و ثبت وزارت امور خارجه مبادله شده و مضمون فارسی آن محل اعتناء خواهد شد.

تاریخ ۲۸ رجب ۱۳۰۸

تهران جدید و حدود حصار ناصری و باروی طهماسبی

مقدمه‌ی مؤلف

من که مدت چند سال طیب مخصوص اعلیحضرت ناصرالدین شاه و شاهد عینی زندگانی روزانه او بوده‌ام چیزهایی دیده‌ام که نه تنها هیچ مسافری نمی‌تواند بر آنها اطلاع یابد بلکه آگاهی از آنها بر هرکسی نیز که در ایران مقیم شده باشد مشکل است.

این سفرنامه شرح همان مشاهداتی است که دیگران از آنها اطلاعی ندارند و آن در حکم پرده‌ای است که کم و بیش حقایق مربوط به شاه ایران در آن نقاشی شده. ایران کشوری است که با وجود بروز افکار جدید آداب و عادات مردم آن چنان ثابت و لایتغیر مانده که می‌توان آن‌ها را عین همان عادات و آداب اجداد ایشان دانست بلکه شاید اولاد ایشان نیز از آنها دست برندارند.

باوجود آن که در این یادداشت‌های روزانه کتبی سعی شده است که نهایت دقت رعایت شود محتاج به تذکار نمی‌دانم که در این نوشته کاملاً اسرار شغل خود را نگاه داشته و نسبت به ناصرالدین شاه که مردی تیزهوش و خوش ذات بود و در تمام حوادث به من نیکی کرده است رعایت کمال احترام را نموده‌ام.

امیدوارم که این اوراق دفتر خاطرات من به جغرافیا و تاریخ ایران که در ادوار مختلفه در آن باب کتاب‌های بسیار نوشته‌اند کمکی کند و سعادت آن را داشته باشد که خواننده را نیز سرگرم نماید و برای او مفید افتد.

(دکتر فووریه)

فصل اول

از فرانسه تا ایران

(به همراهی اعلیحضرت ناصرالدین شاه)

اگر سفرنامه اعلیحضرت ناصرالدین در ۱۳۰۶-۱۳۰۷ (۱۸۸۹) روزی چاپ شود^۱ این سطور که آن را مترجم اول شاه برای من ترجمه کرده است در آنجا دیده می‌شود: «امروز حکیم‌باشی طولوزان یک حکیمی را به حضور ما آورد که اسمش فووریه است، این حکیم فرانسوی است و مدتی در نزد پرنس منتگرو بوده این اوقات به پاریس آمده و لباس نظامی پوشیده معلوم می‌شود حکیم نظامی است جوان خوش بنیه خوش روی زرنگی است. چون خود طولوزان می‌خواهد چند ماهی در پاریس بماند برای ما حکیمی آورده است که نایب خود شود و در خدمت ما باشد».

همان طور که گفته شد در دوم ذی الحجه ۱۳۰۶ (اول اوت ۱۸۸۹) پس از آنکه

۱. مقصود سفر سوم ناصرالدین شاه است که از ۱۲ شعبان ۱۳۰۶ تا ۲۴ صفر ۱۳۰۷ قمری طول

کشیده و سفرنامه آن در ۱۳۰۹ در بمبئی چاپ شده.